

43

A zsidók Buda védelmében

1598

(a) Evlia Cselebi (ca. 1611–1682)

Fordítás:

Karácson Imre, *Evlia Cselebi török világotutató magyarországi utazásai, 1660–1664*, szerk. Fodor Pál (Budapest. Gondolat, 1985²), pp. 271–272

Az (...) ostromnál, mikor az ellenség e kapun berohant s a várat elfoglalandó volt, a zsidók egy-egy darab patkánymérget¹ vettek a kezükbe és zsidó nyelven azt mondogatták egymásnak: “Ha az ellenség bejön a várba, a mérget megnyaljuk; meghaljunk vagy megmeneküljünk.” A budai zsidók között manap is közmondás ez: “Nyaljunk-e?” A *Bécsi-kapun* belül még az ellenséges időkben egy ágyú van, melybe egy ember belefér; mikor az ellenség itt egyenesen befelé rohant, egy zsidó ezt az ágyút hirtelen elsütötte s az úgy találta e kapuk között sűrűen levő és kívül álló hitetleneket, hogy maguknak a keresztényeknek elbeszélése szerint néhány ezer válogatott katonájukat a halál porába terítette. Ez okból a budai zsidók most minden kormányzósági adó alól föl vannak mentve. A *Bécsi-kapun* belül több köépületben laknak, de ha magyarok, németek és cseheknek kezébe kerül a tájékról egy zsidó, azt felnyársalva megsütik. Mostanában ez ágyú mellett négy *bálfemez* ágyú van, melyek mindegyike egy várat ér.

(b) Jozséf ha-Kohén, *Émeq ha-bakha / A siralom völgye*, p. 170a

Újabb kiadás:

Shlomo J. Spitzer & Komoróczy Géza, *Héber kútforrások Magyarország és a magyarországi zsidóság történetéhez a kezdetektől 1686-ig* (Hungaria Judaica, 16) (Budapest: MTA Judaisztikai Kutatócsoport – Osiris Kiadó, 2003), pp. 454–455, no. 106 (4) (héber szöveg és magyar fordítás)

Irodalom:

Zsidó Budapest: Emlékek, szertartások, történelem, p. 44

Jewish Budapest: Monuments, Rites, History (Budapest: Central European University Press, 1999), p. 27

Nagy háború dúlt Ungarija (‘VNG’RY’H) területén.² A császár³ serege megközelítette Budát (BVDH), és elfoglalta a város körüli területeket. Az ott lévő törökök (*tógarmim*) az erődbe menekültek. Látták ezt az ottani zsidók (*jehudim*), és életük védelmére⁴ ezt mondták:

¹ Törökül: sülmén ve sican otu (jelentése: “higany és arzén”).

² A császári csapatok 1598 tavaszán több várat és várost visszafoglaltak a törököktől: Győr, Tata, (Vár-)Gesztés, Veszprém, (Vár-)Palota, Nagyvázsöny. Ősszel (október–november) Budát is ostrom alá vették, de sikertelenül.

³ I. (Habsburg) Rudolf magyar király (1576–1608) / II. Rudolf német-római császár (1576–1612).

⁴ Eszter k., 8,11.

“Legyünk erősek, és erősödjünk,⁵ gyermekeinkért és asszonyainkért, valamint vagyonunkért. Az Örökkévaló pedig azt teszi, amit jónak lát.”

És megütköztek a császár⁶ seregével, nagy erővel és erős kézzel.⁷ Megverték és elpusztították őket, úgy, hogy azok megszégyenülve vonultak vissza. Akkor férfiak mentek a királyhoz, hogy vádat emeljenek a zsidók ellen,⁸ és ezt mondták:

“Urunk és császárunk! A zsidók akadályoztak meg abban, hogy bevegyük Buda (BVDH) várát, ezért egy emberként kérjük az országunkban lakó összes zsidó kiűzését.”

De a császár, mint valamely bölcs vagy mint az Isten követe, ezt felelte:

“Ellenkezőleg! Megérdemlik, hogy még több jót tegyünk velük, mert hittel harcoltak a királyukért,⁹ s nem kétséges, hogy a kellő időben a mi zsidó alattvalóink majd hittel fognak harcolni mellettünk, és ebben a dologban ők nem vétkesek.”

Áldott, aki ezt helyezte a császár szívébe.

⁵ II. Sam. 10,12. – Értsd: tartsunk ki erősen.

⁶ II. Rudolf.

⁷ Ex. 3,19 stb.

⁸ Dan. 3,8.

⁹ Ebben az időben III. Mohamed / Mehmed szultán (1595–1603).